

Et møde med den danske salme - Synger med os alle små

Emma Tranchant, 5. klasse, Veksø Skole

Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti
www.bornogengle.dk

2009

Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti

- et samarbejde mellem skole og kirke.

Skoletjenesten har hermed fornøjelsen af at kunne præsentere undervisningsmaterialet "Et møde med den danske salme – Synger med os alle små"

"Et møde med den danske salme" er en fælles arbejdstitel for en lang række populære projekter, der gennem en årrække er blevet udbudt af forskellige folkekirkelige skoletjenester.

Formålet med salmesangsprojekterne er, kort fortalt, at give eleverne mulighed for at stifte bekendtskab med en vigtig del af deres kulturbaggrund gennem mødet med den danske salmetradition og samtidig få oplevelsen af at indgå i en festlig salmesangsafslutning for alle de klasser, som har arbejdet med materialet lokalt ude på skolerne, som en fælles afslutning på projektarbejdet.

Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti har til formål at fremme samarbejdet mellem skolerne og folkekirken i Frederikssund provsti.

Skoletjenesten skal styrke kontakten mellem skolerne og de lokale kirker gennem tværfaglige projektforsøg, kortere og længere undervisningsforløb, fællesarrangementer for provstiets skoler m.v.

Skoletjenesten kan afholde kurser for skolens lærere og kirkens præster og sognemedhjælpere. Endvidere kan skoletjenesten etablere og virke som idébank for kristendomsfaget i skolen.

Arbejdet foregår på folkeskolens præmisser og er målrettet mod alle elever, uanset kulturel eller religiøs baggrund. Skoletjenesten giver eleverne mulighed for at blive bevidst om den kristne kulturbaggrund, der er en vigtig del af det danske samfund.

For yderligere information om Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti se:

www.bornogengle.dk

- Her kan du bl.a. finde kontaktoplysninger, samt få information om kommende tilbud fra Folkekirkens Skoletjeneste.

Rigtig god læse- og arbejdslyst!

Med venlig hilsen skoletjenestens konsulent
Nana Hauge

Indholdsfortegnelse

Indledning s. 4

- Fælles Mål og projektets formål s. 4
- Forløbets faser s. 5

Indspilning af CD s. 7

Kristendommen og barnet s. 8

Barn på Bibelens tid (kopiark) s. 14

Salmerne s. 19

- Hvad er en salme? s. 19
- Lille Guds barn, hvad skader dig? s. 21
- Du fødtes på jord s. 26
- Lad det klinge sødt i sky s. 30
- Vor Herre ta´r de små i favn s. 34
- Nu titte til hinanden s. 37

Salmedigterne s. 41

Opgaver til salmer s. 45

Kirkebesøg s. 51

Litteratur og links s. 52

Bilag s. 54

Indledning

"Et møde med den danske salme" er et populært, fast indslag i de folkekirkelige skoletjenester på landsplan. Her får eleverne mulighed for at stifte bekendtskab med nogle af de bedste og mest afholdte salmer, ligesom de bliver introduceret til nogle af de moderne salmer, som er ved at blive en del af vores stolte salmetradition.

Det overordnede formål med et salmesangsprojekt er, at eleverne får lejlighed til at lære de danske salmer at kende både som eksempler på, hvad religiøst sprog kan være, men også som udtryksform. Samtidig giver projektet eleverne mulighed for at få en helt speciel oplevelse af det fællesskab, som opstår gennem salmesangen. Dette sker gennem en stor fælles afslutning for alle deltagende klasser i Slangerup kirke, hvor de salmer, som eleverne dels har arbejdet med i projektet, dels har indøvet med orgelledsagelse ved besøg i deres lokale kirke, nu synges – for fuld udblæsning – i fællesskab.

Dette års *"Møde med den danske salme"* tager udgangspunkt i Bibelens og kristendommens opfattelse af barnet, som den kommer til udtryk i især fortællingerne om Jesu møde med børnene, samt i udvalgte teologers og salmers reception og fortolkning af disse fortællinger.

Undervisningsoplægget indeholder et kort baggrundsmateriale, der fokuserer på barnet i Bibelen. Til baggrundsmaterialet er der kopiark med tekster og opgaver. Herefter gennemgås fem udvalgte salmer hver for sig. I gennemgangen vil flere af salmens aspekter søges inddraget. Der vil således være forslag til forskellige indfaldsvinkler, som man frit kan gå på jagt i. Gennemgangen af salmerne er altså ganske omfattende. *Det er derfor ikke meningen, at eleverne skal arbejde med alle aspekter af salmerne.* Læreren udvælger selv de salmer og indfangsvinkler, som findes relevante for det pågældende klassetrin.

I forbindelse med projektet er der blevet indspillet en CD, hvor de valgte salmer både findes i en version med sang og i en instrumental udgave. Det er tanken, at man kan benytte CD'en ude i klasserne, når man skal lære salmerne at kende og øve dem til den store fælles afslutning. Man kan i den forbindelse inddrage musiklæreren, så man kan lære at bruge sin stemme bedre og samtidig få nogle tips til, hvordan man passer på den, når man synger.

Fælles Mål og projektets formål

Når skoletjenesten indbyder til deltagelse i et projekt, sker det i overensstemmelse med folkeskolens overordnede mål. Da kristendom er et af skolens mindste fag mht. timetildeling, vil mange af projekterne være

tværfaglige i deres opbygning, således også dette salmesangsprojekt, som udover kristendom inddrager bl.a. dansk, musik og billedkunst.

Nedenfor ses en oversigt over, hvordan projektets formål forholder sig til et udsnit af de mål for kristendomsundervisningen, der er skitseret i Fælles Mål.

Livsfilosofi og etik

Fælles mål: Eleverne skal kunne udtrykke sig om religiøst sprog og dets funktion.

Projektets mål: At eleverne får kendskab til det religiøse sprog og dets funktion, som det kommer til udtryk i de danske salmer.

Bibelske fortællinger

Fælles mål: Eleverne skal kunne forholde sig til udvalgte fortællinger fra Det Gamle og Det Nye Testamente.

Eleverne skal kunne genkende bibelske fortællinger, som de kommer til udtryk i kunst og kultur.

Projektets mål: At eleverne forholder sig til tekster fra Det Gamle og Det Nye Testamente, der tematiserer børn og barnekår.

At eleverne med udgangspunkt i disse udvalgte fortællinger får lejlighed til at se på billeder, der tolker tekster fra Bibelen.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Fælles mål: Eleverne skal kunne bruge salmer og sange som udtryksform.

Eleverne skal kunne samtale om salmer og sange som religiøse udtryk.

Projektets mål: At eleverne får lejlighed til at lære at synge udvalgte danske salmer og blive indført i deres sproglige univers.

Forløbets faser

Fase 1: Læreren udvælger hvilke aspekter af baggrundsmaterialet, klassen skal arbejde med. Der er mulighed for at arbejde tværfagligt. Dansk, musik, og billedkunst kan inddrages.

Fase 2: Salmerne indøves i klassen ved hjælp af vedlagte CD. Man kan evt. starte med at lade eleverne lytte til CD'en og derpå så småt gå i gang med at synge med mens CD'en afspilles.

Fase 3: Udvalgte aspekter af baggrundsmateriale samt salmefortolkninger gennemgås.

Fase 4: Salmerne øves i den lokale kirke. Det er vigtigt, at eleverne inden kirkebesøget har nået at øve salmerne.

Fase 5: Deltagelse i salmesangsafslutning.

Fase 6: Efterfølgende arbejde med materialet efter behov.

Indspilning af CD

Salmerne er indsunget af Ølstykke Kirkes børne- og ungdomskor under ledelse af korleder Helga Svensson. Ved orgelet er organist ved Ølstykke Kirke Heidi Buchs.

Forsidebilledet er tegnet af Emma Tranchant fra Veksø Skole i forbindelse med Veksø Skoles skole-kirkeuge, som fandt sted i foråret 2008 i Veksø kirke og sognehus.

Kristendommen og barnet

På Bibelens tid var opfattelsen af barnet og barndommen anderledes end den er i dag. Barndommen opfattedes ikke som en selvstændig livsfase, men snarere som et forstadium til voksenlivet. Børn var som sådan ufærdige, ufuldkomne og umyndige væsner, som først blev hele mennesker, når de blev voksne. Derfor havde et barn heller ikke samme værdi som en voksen.

Bibelens historier er da heller ikke som udgangspunkt fortalt ud fra barnets synsvinkel, og både Det Gamle og Det Nye Testamente afspejler samtidens opfattelse af barnet som ufærdigt og umyndigt.

Men der er også fortællinger i Bibelen, som fremhæver barnet, og som gør barnet og den barnlige måde at modtage Gud på, til forbillede for de voksne. Disse fortællinger har præget den måde, man i kristendommen har talt og stadig taler om børn, tro og om Gud på.

Barnet i Bibelen

Familien var på Bibelens tid opbygget som et patriarkat. Ikke alene var børnene underordnet faderen, men kvinden var også underordnet manden. Forholdet mellem børn og forældre blev reguleret efter det fjerde af De ti bud (Du skal ære din fader og din moder). Barnet skulle opdrages til respekt for forældrene og i de religiøse traditioner. Ulydighed blev straffet hårdt, og i det hele taget havde forældrene meget at skulle have sagt over deres børn.

Selvom en stor børneflokk regnedes som en velsignelse og en gave fra Gud, var de i praksis uden betydning som religiøse og myndige mennesker. Dette hænger sammen med, at alle værdier i jødedommen blev målt i forhold til den jødiske lov, Toraen, og barnet, det vil sige drengen, regnedes først for at være i stand til at overholde loven fra 12-års alderen.

At beskæftige sig med børn særligt i religiøs henseende, blev derfor betragtet som tidsspilde. Dyrkelsen af og forholdet til Gud var forbeholdt voksne (mænd). I det hele taget hørte børn, sammen med kvinder i øvrigt, til de grupper af mennesker, man ikke rigtig regnede for noget.

Jesus og børnene

Det Ny Testaments fortællinger viser, at både Jesu modstandere og disciple har delt samtidens syn på barnet som ufuldkomment og i særlig grad som religiøst umyndigt. Det fremgår bl.a. af disciplenes forsøg på at holde børnene væk fra Jesus (Markusevangeliet 10, 13 – 16), og af de religiøse lederes forsøg på at bringe børnene til tavshed, når de hylder Jesus i templet (Mattæusevangeliet 21, 14-16).

Ifølge evangelierne forholder Jesus selv sig imidlertid anderledes til børn. I modsætning til sin samtid mener Jesus nemlig ikke, at barnet er uvæsentligt, når det kommer til forholdet til Gud. Jesus gør tværtimod barnets eller den barnlige måde at modtage Gud eller Guds rige på til et forbillede for den voksne,

Det kan man læse om i Markusevangeliets historie om nogle små børn, der blev båret hen til Jesus, for at han skulle røre ved dem. Det prøver hans disciple at forhindre, men Jesus tager imod de små børn. Det er altså ikke afgørende for Jesus, at børnene kan forstå hvad han siger, eller hvem han er. Tværtimod hævder han, at Guds rige tilhører børnene og befaler derpå ganske uhørt de voksne, at de i forhold til Gud skal blive som børn:

"Og de bar nogle små børn til Jesus, for at han skulle røre ved dem; disciplene truede ad dem, men da Jesus så det, blev han vred og sagde til dem: "Lad de små børn komme til mig, det må I ikke hindre dem i, for Guds rige er deres. Sandelig siger jeg jer: Den, der ikke modtager Guds rige ligesom et lille barn, kommer slet ikke ind i det". Og han tog dem i favn og lagde hænderne på dem og velsignede dem" (Markusevangeliet 10,13-16).

Fremhævelsen af barnet sker også, da Jesus på et tidspunkt af sine disciple bliver spurgt om, hvem der er den største blandt dem. Da stiller han et barn i deres midte og igen pointeres det, at i forhold til gudsriget, da skal de voksne gå barnets vej:

"Han kaldte et lille barn hen til sig, stillede det midt iblandt dem og sagde: "Sandelig siger jeg jer: Hvis I ikke vender om og bliver som børn, kommer I slet ikke ind i Himmeriget. Den, der ydmyger sig og bliver som dette barn, er den største i Himmeriget" (Matthæusevangeliet 18,2-4).

I forlængelse heraf advarer Jesus imod at ringeagte "de små". Han hævder, at over for Gud er de hver især repræsenteret ved en engel, noget der igen understreger barnets eller de smås særlige plads i forhold til Gud:

"Se til, at I ikke ringeagter en af disse små. For jeg siger jer: Deres engle i himlene ser altid min himmelske faders ansigt" (Mattæusevangeliet 18, 10).

Med fremhævelsen af barnet og opfordringen til de voksne om at blive som børn, afviser Jesus tanken om, at kun voksne kan have et gudsforhold, ja han gør ligefrem det barnlige gudsforhold til et forbillede, noget der er ganske bemærkelsesværdigt, når man tager i betragtning at man på Jesu tid ikke regnede børn for noget. Ved at gøre det barnlige gudsforhold til et forbillede for de voksne, peger Jesus endvidere på, at forholdet til Gud er et *barneforhold*.

Barneforholdet

At forholdet til Gud er et barneforhold kommer til udtryk i Bibelens forestilling om mennesket som Guds barn. Denne forestilling kendes fra Johannesbrevene og hos Paulus: Faderen, Gud, har gjort menneskene til sine børn. Ikke i kraft af menneskenes egne fortjenester, men fordi Gud har valgt, at det skal være sådan. Mennesket har derfor fået *barnekår*:

"I har jo ikke fået en ånd, som giver trællekår, så I atter skulle leve i frygt, men I har fået den ånd, som giver barnekår, og i den råber vi: Abba, fader!"
(Romerbrevet 8,16).

På Jesu tid var *Abba* det lille barns tiltale til sin far. Denne sprogbrug afspejler et nyt gudsforhold. Mennesker kan nu henvende sig til Gud, som et barn henvender sig til sin far. Dette får konkret udtryk i bønnen Fadervor:

*"Vor Fader, du som er i himlene!
Helliget blive dit navn,
komme dit rige,
ske din vilje
som i himlen således også på jorden;
giv os i dag vort daglige brød,
og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere,
og led os ikke ind i fristelse,
men fri os fra det onde.
For dit er Riget og magten og æren i evighed! Amen"*
(Mattæusevangeliet 6, 9-13)

Betydningen af, at Gud er som en far, er også udfoldet i den lignelse, der kaldes lignelsen om den fortabte søn (Lukasevangeliet 15, 11-32). Det er i billedet af denne fars ubetingede kærlighed til både den ulydige og den dydige søn, vi ser Det Nye Testaments forestilling om Gud.

Men Gud er ikke blot som en far. Gud sammenlignes også med en mor:

*"Som en mor trøster sit barn,
trøster jeg jer,
så I finder trøst hos Jerusalem"* (Esajas' Bog 66,13)

Ja, et af de stærkeste billeder på forholdet mellem Gud og mennesker er nok billedet af Gud som den ammende mor:

*"Glemmer en kvinde sit diende barn?
Glemmer en mor det barn, hun fødte?
Selv om de skulle glemme,
glemmer jeg ikke dig"* (Esajas' Bog 49,15)

Og selve udtrykket "hønemor" stammer fra Bibelen:

"Jerusalem, Jerusalem! du, som slår profeterne ihjel og stener dem, der er sendt til dig. Hvor ofte ville jeg ikke samle dine børn, som en høne samler sine kyllinger under vingerne, men I ville ikke" (Matthæusevangeliet 23,37).

Guds søn var selv et barn

Endelig hører det med at nævne, at Guds søn jo selv var et barn. Jesus er i Bibelen Verdens Herre og Frelser, men han er samtidig et fattigt barn i en skrøbelig krybbe. På den måde bliver Jesus ligesom alle små og udsatte børn – derfor kan han også sige, at modtagelse af barnet er modtagelse af ham selv og dermed også Gud. Hvordan mennesker omgås barnet skal altså ifølge Jesus vise, hvordan de omgås Gud:

"Den, der tager imod sådan et barn i mit navn, tager imod mig; og den, der tager imod mig, tager ikke imod mig, men tager imod ham, som har sendt mig" (Markusevangeliet 9,37).

Hvorfor barnet?

Jesu fremhævelse af børnene er en del af et gennemgående tema i Bibelen, om hvordan Gud ofte vælger den ringe eller uanselige, den yngre eller den svagere til at vise sit væsen ved og over for.

I Bibelens historier er det således ikke den stærke og den bedste, der overlever, eller den sejrende der får det sidste ord. I Bibelens historier er det derimod ofte den, som efter samfundets målestok synes uegnet til særlige hverv eller store bedrifter, som Gud fremhæver og giver sin velsignelse.

Da en konge skal vælges blandt Isajs sønner bliver det således den mindste og yngste – hyrdedrengen David, der bliver valgt frem for de høje og voksne. I profeten Esajas Bog er Israels håb knyttet til et barn, og senere til den lidende tjener, som var ugleset og hadet af alle.

Som moder til sin søn vælger Bibelens Gud på samme måde ikke en dronning eller endda bare en betydningsfuld kvinde, men derimod en fattig, ugift pige fra Nazareth. Og denne Guds søn, i hvem Gud hævdes at ville frelse menneskene, var som bekendt et fattigt barn, der startede sit liv i en stald uden for Betlehem, og endte sit liv som en forbryder på et kors, forladt af alle sine tilhængere, i en ubetydelig afkrog af Det Romerske Imperium.

Også i den såkaldte bjergprædiken hævder Jesus, at Gudsriget tilhører de fattige, de sørgende de grædende og de små.

Jesu fremhævelse af børnene og hans løfte om at himmeriget er deres, er således et af mange udtryk for, at Bibelens Gud også, og endda i særlig grad er de små og ubetydeliges Gud.

Barnet hos Luther, Grundtvig, Ingemann

Kristen teologi har gennem tiden haft svært ved at erkende, at Jesu løfte til børnene, om at Gudsriget er deres, gælder uden betingelser og grænser. Det at tilhøre kirken og være kristen har været, og bliver stadig, betragtet som noget, der hører til voksenlivet, og som er afhængigt af, at man kan formulere hvad man tror på, tale om Gud på en bestemt måde, og hvad der nu ellers har været stillet af krav.

Men reformatoren Martin Luther (1483-1546) tog Bibelens ord om, at Gudsriget er børnenes meget alvorligt. Han hævdede, at fordi den voksne forstand eller fornuft endnu ikke er vågnet i de små børn, har de netop den *tro*, der gør dem til Himmerigets børn. Udgangspunkt tog Luther i Markusevangeliets fortælling om Jesus og de små børn:

"Sig mig ligeledes, hvilken fornuft havde disse børn, som Kristus tog i favn og velsignede og tildelte Himmeriget? Var de ikke også uden fornuft? Hvorfor befaler han da, at de skal bringes til ham, for at han kan velsigne dem? Hvorfra havde de en sådan tro, som gjorde dem til Himmerigets børn? Nej, netop fordi de er uden fornuft og ubegavede, er de bedre skikkede til tro, end de voksne og fornuftige, hvem fornuften altid står i vejen, så de ikke kan få deres store hoveder gennem den smalle port. Her skal man ikke se på fornuften eller dens gerninger, når man taler om troen og Guds gerninger. Her virker Gud alene, og fornuften er død, blind og overfor dette som en ufornuftig sten."

Prædiken fra Kirkepostillen over Mattæusevangeliet 8, 1-13
WA 17 II, 72-88. (Oversat af cand.theol. Finn B. Andersen)

Også i mange af de danske salmer hører troen og Gud sammen med barnet eller det barnlige.

I flere af sine kernesalmer kredser præsten og salmedigteren N.F.S. Grundtvig (1783 – 1872) meget om dette, at barnet eller det barnlige sind har en særlig evne for at forstå eller høre evangeliet (Se bl.a. DDS 115, 2 DDS 99), ligesom han beskriver menneskets forhold til Gud som et barneforhold (Se DDS 41,2, DDS 104,6 DDS 538,9, DDS 674).

Udgangspunktet for dette var for Grundtvig, dels Jesu ord til de voksne om at modtage Guds rige som et lille barn (Mattæusevangeliet 10, 13-16), men også Jesusbarnets fødsel.

Ifølge Grundtvig kom Guds-billedet (Jesus) til jorden på børnevis (som et barn) for at vise, at mennesket netop som et barn eller i det barnlige har et gudsforhold:

"Guds-Billedet fra evighed

Vor Mester vis,
Som kom fra himlen til os ned
Paa Børne-viis.
Har med sit liv og med sit ord
Oplyst Guds-billedet på jord,
Han har det vist, han det har sagt,
Jordelivet kun i barnedragt
Har adgang til Guds rige!"

Grundtvigs Sang-værk 5.1 138,4

For Grundtvig var barnekår og barnlighed en forudsætning for, at mennesket kan modtage Guds ord i hjertet. Grundtvig mente, at for det voksne menneske vil troen altid svigte og blive svag, men da må den styrkes ved at vende tilbage til det barnlige og dåben.

Heller ikke for Grundtvigs samtidige, salmedigteren B.S. Ingemann (1789-1862) var Gud og barnlighed modsætninger. For Ingemann var Gud og kristendommen ikke noget, der kræver en særligt voksen eller intellektuel tilgang til tilværelsen. Det afspejles særligt i hans samling af "Morgensange for børn". Her er Gud tilstede i det nære; i solglimtet, hos barnet i vuggen (DDS 747, DDS 749), hos det grædende øje, hos småfuglene, ja selv hos den mindste orm (DDS 748, DDS 750). Hos Ingemann kædes også det, at Jesus selv var barn, sammen med løftet til de små børn, om at Guds rige er deres (DDS 750).

Mange af de nyere salmer fokuserer ligeledes på barnet og barnekåret: Guds barnet kan være betegnelse for mennesket (DDS 69). Jesu blik kan ses i børnenes, (DDS 449) og barnedåbens gyldighed og relevans kædes sammen med Jesu egen barndom og hans modtagelse af de små børn (DDS 69, DDS 449).

Barn på Bibelens tid

Kopiark 1a

Hvordan var det at være barn?

Som du sikkert har regnet ud, så var det meget anderledes at være barn dengang i forhold til i dag.

Jødiske forældre mente, at det var et tegn på Guds velsignelse, hvis de havde mange børn. Jo flere børn jo bedre. Især hvis det var drenge. Hvis en kvinde ikke kunne få børn, gjorde folk grin med hende, eller de havde ondt af hende.

Når en gravid kvinde var klar til at føde, sendte man bud efter jordemoderen. Der var ingen hospitaler, så alle fødsler foregik i hjemmet.

Det nyfødte barn blev først vasket. Så blev det gnedet med salt, vand og olie. Det mente man var godt for barnets hud. Derefter blev barnet svøbt i tøjsstrimler. Man mente, at det var med til at få barnets arme og ben til at vokse lige. Børn som regel ammet helt til de var tre år.

Når et drengebarn var otte dage gammelt, skulle han omskæres. Det betød at for huden på drengens penis blev skåret af. Det var et tegn på, at drengen blev givet tilbage til Gud. Samtidig fik barnet et navn. Navne var meget vigtige, og hvert navn havde en særlig betydning. David betyder for eksempel "den elskede", og Sara betyder "dronning".

Børn havde ikke meget legetøj. De klarede sig som regel med pinde, stumper af snor og potteskår. Nogle børn havde legetøj af ler, og nogle piger havde dukker, hvis tøj var lavet af klude.

Børn blev opdraget til at adlyde deres forældre. Ulydighed blev straffet hårdt, og i det hele taget havde forældrene meget at skulle have sagt over deres børn.

Gik børn i Skole?

Både ja og nej. Op til Jesu tid var der ingen skoler. Men børnene fik alligevel undervisning. Eller rettere – drengene gjorde. Det var først og fremmest farens opgave at oplære og undervise sine sønner. Formålet med undervisningen var primært at børnene skulle lære den rette moralske adfærd – altså lære om hvordan man opførte sig ordentligt.

Når en dreng var tre år, begyndte faren at lære ham om Guds Lov. Senere oplærte faren ham også i sit eget håndværk eller fag.

Fra femårsalderen lærte drengene selv at læse Guds Lov: Guds Lov hedder også Toraen, og den kan vi læse i de 5 Mosebøger i Det Gamle Testamente.

Barn på Bibelens tid

Kopiark 1b

Når drengene fyldte ti begyndte de også at studere forskellige kommentarer og fortolkninger til Toraen.

På billedet ses en Torarulle

På Jesu tid var det mere almindeligt at drenge fra seks år og opefter gik i skole i "bogens Hus". Drengene skulle lære passager fra Toraen udenad, og derudover skulle de lære at læse og skrive.

Skolen varede ca. fire timer. Efter morgenundervisningen var der en lang pause, indtil eftermiddagsundervisningen begyndte ved tre-tiden. Læreren sad på en lille forhøjning foran klassen. Foran ham var der et lille stativ, hvor han havde bogruller med dele af Toraen. Drengene sad på gulvet foran læreren.

Alle drenge gik i samme klasse, uanset hvor gamle de var. Drengene skrev på trætavler der var dækket af et tyndt lag voks. Dertil havde de spidse pinde til at lave mærker i voksen med.

Når en dreng blev 13 år blev han betragtet som en mand. Der var en særlig ceremoni, der markerede dette tidspunkt i hans liv.

Pigerne gik normalt ikke i skole. Alt det de skulle kunne, lærte de af deres mor derhjemme. Det handlede om alle de praktiske ting omkring husholdning, for eksempel fremstilling af klæder, hente vand, maling af mel og brødbagning samt tilberedning af dagens måltider.

Barn på Bibelens tid

kopiark 2

I Ordsprogenes Bog kan man læse om de mange ting en god hustru forventedes at kunne (Ordsprogenes Bog 31,13-27 i uddrag):

*Hun sørger for uld og hør,
ivrigt arbejder hendes hænder.*

*Hun står op, mens det endnu er nat,
hun skaffer føde til sit hus og giver ordrer til sine piger.*

*Hun laver sig tæpper,
hun er klædt i fint linned og purpurrødt stof.*

*Hun laver linnedkjortler og sælger dem,
hun leverer bæltter til købmanden.*

*Hun overvåger, hvad der sker i hendes hus,
hun spiser ikke dovenskabens brød.*

A. Spørgsmål til teksten

1. Hvad skulle en dreng lære?
2. Hvad skulle en pige lære?
3. Findes der også i kirken i dag en ceremoni i forbindelse med at et barn navngives?
4. Findes der også i kirken en ceremoni der, markerer overgangen fra barn til voksen?

B. Find flere navne

Slå op i Bibelen og find et navn. Find så betydningen ved at søge på www.google.dk, under "Navnets betydning", eller søg direkte på:

http://navneforskning.ku.dk/personnavne.doc/godkendte_navne

Barn på Bibelens tid

Kopiark 3

Lav en vokstavle

Du skal bruge:

Et pænt stykke balsatræ (meget let træ)

Tyndt balsatræ til rammen

Hobbykniv, skæreunderlag og en stållineal

Sandpapir

Lim

En plade bivoks (kan købes i de fleste hobbyforretninger)

En gammel gryde

5 mm dyvelstok i blyantslængde (kan købes i de fleste byggemarkeder)

Blyantspidser

Spørg en voksen om hjælp, når du skal skære træet

Sådan gør du:

1. Skær træet til bunden ud med en hobbykniv. Skær langs stållinealen og med skæreunderlaget nedenunder. Brug sandpapir til at glatte enderne.
2. Skær to smalle stykker træ som passer til bundens længste side, og to lige så smalle stykker, der passer til de korte sider. Brug sandpapir til at glatte kanterne med.
3. Kom lim på de smalle stykkers underside og på kanten af bundstykket. Lim de smalle stykker nøjagtigt på bundstykket. Læg en ramme i pres under noget fladt og tungt f.eks. en bog og lad limen tørre.
4. Smelt en plade bivoks ved svag varme i en gryde. Hæld det ud på bunden af tavlen og hæld over hele bunden, så du får et tyndt lag voks over det hele.

5. Skær en blyantslængde af dyvelstokken og brug sandpapiret til at slibe de afskårne ender. Den ene ende spidnes i blyantspidseren. Nu kan du bruge dyvelstokken til at skrive på vokstavlen med

Barn på Bibelens tid

Kopiark 4

Bag et fladbrød

Det skal du bruge:

750 g mel

1 pakke tørgær

1 spsk salt

1 spsk olivenolie (plus lidt ekstra til at stege i)

Håndvarmt vand

En træsske

En stor skål

Et rent viskestykke

2 stegepander

Paletkniv

Sådan gør du:

1. Vask dine hænder. Bland mel, gær og salt i en stor skål. Tilsæt olivenolie og noget vand og rør rundt med skeen, indtil der dannes klistrede klumper. Brug så hænderne til at samle det hele til en klump. Du kan tilsætte mere vand, hvis det er nødvendigt.
2. Strø lidt mel ud over en ren bordplade. Hæld dejen ud derpå og ælt. Tryk dejen sammen med håndroden og form den til en kugle og tryk den sammen igen. Ælt i ca. 10 minutter.
3. Vask og tør skålen, og læg dejen deri. Gør viskestykket fugtigt og læg det over skålen. Stil dejen et lunt sted ca. 1 time og lad den hæve.
4. Tryk den hævede dej sammen igen. Del den i ca. otte stykker. Form hvert stykke til en pandekage.
5. Læg dem et lunt sted og lad dem hæve, mens du opvarmer stegepanderne på komfuret. Indstil komfuret på medium varme.

6. Når overfladen er godt varm, pensles lidt olie ud på panderne. Bag de første to fladbrød i panderne. Det tager ca. 5 minutter at bage den ene side, så vendes de og bages lige så meget på den anden side.

Salmerne

Hvad er en salme?

"Jeg holder meget af røgelsen i de romersk-katolske og ortodokse kirker, men jeg savner dem ikke herhjemme, for salmerne er den lutherske kirkes røgelse, der som et vellydende takoffer stiger fra menigheden op til Gud."

Søren Ulrik Thomsen

Den salmesang som Søren Ulrik Thomsen hentyder til, har siden englens himmelske lovssang "ære være Gud i det højeste" været den kristne menigheds lovprisning af og svar på det kristne evangelium.

Salmesangen har sit forbillede i de endnu ældre gammeltestamentlige Davidsalmer, som blev brugt under festerne og i forbindelse med de daglige ritualer i templet i Jerusalem. Jesus selv sang ifølge Det Nye Testamente også selv Davidsalmer sammen med sine disciple, ved hans sidste måltid, inden han blev taget til fange og korsfæstet.

I den oldkirkelige gudstjeneste havde menighedssangen forsat en central placering, men efterhånden blev salmesangen overtaget af professionelle sangere, således at der fremkom et skarpt skel mellem korets sang og den "folkelige" kirkesang, sidstnævnte således ofte begrænset til at synge med på omkvæd.

Med reformationen i 1520'erne fik fællessangen en ny og selvstændig status som menighedssang på modersmålet ved kirkens gudstjeneste. Nu kunne de, der kom i kirke, deltage aktivt i lovprisningen og takken til Gud.

Salmesangen har siden reformationen været det helt afgørende element i den danske gudstjeneste. Man siger derfor, at gudstjenesten i Danmark er en salmegudstjeneste.

Der findes mange forskellige slags salmer. Der er morgen- og aftensalmer, men der er også salmer, som tager direkte udgangspunkt i beretninger fra Bibelen.

Nogle salmer er skrevet til kirkens store højtider, eksempelvis jul, påske og pinse. Andre benyttes i forbindelse med de kirkelige handlinger, som for eksempel barnedåb, bryllup og begravelse.

Fælles for alle disse salmer er det dog, at de er menneskets svar på kristendommen. Nogle salmer er indholdsmæssigt således specielt rettet mod Gud eller Jesus, som en bøn. De er rettet *opad*. Et eksempel på en sådan *opadrettet* salme kunne være Brorsons "*Op, al den ting, som Gud har gjort*".

Andre salmer er mere *udadrettede*. Et eksempel på en salme, der er rettet *udad*, kunne være Grundtvigs "*Den signede dag med fryd vi ser*".

Der findes også salmer, der formaner og belærer folk til at gøre noget bestemt – eller peger på motiver i de bibelske beretninger, som vi kan tage ved lære af.

Andre salmer igen er mere *indadrettede* mod den, som synger salmen. Individet kommer her i centrum – og spørgsmålet, der lyder, kunne gå i retning af "*hvem er jeg?*" og "*hvad er det for en historie, som jeg indgår i?*". Et eksempel på en sådan salme, der er rettet *indad*, kunne være Brorsons "*Her vil ties, her vil bies*".

I nogle lande betragter man ikke salmer som egentlig litteratur. Man mener ikke, at de rent litterært og kunstnerisk set er værdifulde.

I Danmark kan vi dog bryste os af en anden tradition på dette område. I Danmark er vi således stolte af vores store tradition for at producere kvalitetssalmedigtere, som har været med til at gøre vores salmebog til noget helt enestående.

I de følgende skal vi se på 5 udvalgte salmer, som har det tilfælles, at de berører barnets og det barnlige Gudsforhold.

Lille Guds barn hvad skader dig? DDS 41

Ordforklaringer:

Vers 1.

hvad skader dig – hvad, føler du dig truet af

O Gud ske lov – omkvædet er gået ind i dagligsproget som en fast vending; men står her med sit fulde, egentlige pålydende: Det skal Gud takkes for.

Vers 2

Føden og klæden – mad og tøj.

gå vild om – lede forgæves efter.

Vers 3

synger i gry og så i kvæld – fra tidligste morgen til sen aften.

Vers 4

lægger ej op – samler ikke forråd, sparer ikke op

Hunger: sult

Vers 5

Yndig er blomsten klædt og boldt – Det gamle danske ord 'bold' har mange betydninger. Her skal det nærmest opfattes som modsætning til rimeordet „goldt“ i næste verslinie; altså 'frugtbar'

dronning er dog dens dragt for dyr – selv en dronning kan ikke købe blomstens dragt og farve.

Vers 6

åsyn – ansigt. At stå for ens åsyn, betyder nærmest det, altid at være genstand for opmærksomhed og inden for rækkevidde; i dette tilfælde altså i Guds nærhed.

Vers 7

Spørg om – bed om, og søg efter.

Kilde:

Jørgen Kjærgaard, Salmehåndbog bd. II, Det Kgl. Vajsenhus' Forlag 2003

Fortolkning til "Lille Guds barn, hvad skader dig?" DDS 41

Denne salme blev første gang offentliggjort i 1870 i skriftet "Gave til dansk friskole", der solgtes til fordel for oprettelsen af Ulstrup friskole på Refsnæs. Fra 1899 findes den i de officielle salmebøger, ligesom den sideløbende har haft plads i Højskolesangbogen.

Generelt om salmen

Salmen lægger sig op ad en ganske bestemt passage fra Det Nye Testamente, nemlig bjergprædikenens tekst om himlens fugle og markens liljer, det såkaldte "ubekymrighedens evangelium":

"Vær ikke bekymrede for jeres liv, hvordan I får noget at spise og drikke, eller for, hvordan I får tøj på kroppen. Er livet ikke mere end maden, og legemet mere end klæderne? Se himlens fugle; de sår ikke og høster ikke og samler ikke i lade, og jeres himmelske fader giver dem føden. Er I ikke langt mere værd end de? Hvem af jer kan lægge en dag til sit liv ved at bekymre sig? Og hvorfor bekymrer I jer for klæder? Læg mærke til, hvordan markens liljer gror; de arbejder ikke og spinder ikke. Men jeg siger jer: End ikke Salomo i al sin pragt var klædt som en af dem. Klæder Gud således markens græs, som står i dag og i morgen kastes i ovnen, hvor meget snarere så ikke jer, I lidetroende?" (Mattæusevangeliet 6, 24-30)

Salmens overordnede tema er da også dette: Hvordan skal man leve uden at bekymre sig, når al menneskelig aktivitet jo dybest set går ud på at sikre sig for dagen i morgen?

Salmen er på engang en anerkendelse af dette vilkår: at mennesket altid vil bekymre sig. At døden lurer lige om hjørnet. Samtidig siger salmen, at mennesket kan løfte sig udover bekymringerne igennem tilliden til, at det er Guds barn.

Tiltalen "Lille Guds barn hvad skader dig?", sigter netop til dette: Det er i barnligheden, at den voksne kan høre og modtage evangeliet: fortællingen om Jesus. Det er netop denne barnlighed, den voksne skal vokse imod, og det er i denne barnlighed, mennesket kan være til med sine bekymringer.

Vers 1-2

Salmen starter med en opfordring til det lille Guds barn om ikke at bekymre sig, men at have tillid til den Fader (Gud), som er både god og almægtig.

Tiltalen "Lille Guds barn" betyder ikke, at salmen kun henvender sig til børn. Med tiltalen Lille Guds barn sigter Grundtvig til det forhold, at også voksne mennesker står i et barneforhold til Gud, et barneforhold som mennesket fik i dåben, som er det sted hvor Gud, kristeligt set, første gang kalder mennesket for sit elskede barn.

At det er som det lille Guds barn, at mennesket ikke skal bekymre sig, hænger sammen med at dåben og det barnlige, for Grundtvig, er det sted, det voksne menneske kan vende tilbage til, når han eller hun er anfægtet og bange.

Barnebilledet føres videre i næste vers (2) hvor menneskets forhold til Gud lignes med et barns forhold til sine forældre: Ligesom et barn har hjemme hos sin far og mor, har mennesket hjemme hos Gud.

Mange steder i Bibelen og i Grundtvigs salmer sammenlignes forholdet mellem mennesker og Gud med forholdet mellem mor/far og barn: Mennesket har hjemme hos Gud, som børn hos deres forældre. Hos Paulus kaldes det barnekår. Det kommer også til udtryk i bønnen Fadervor. Her kan mennesket kalde på Gud, som et barn kalder på sin far.

Vers 3-6

Her følger salmen evangelieteksten: Mennesket kan være roligt ved at lære af himlens fugle og markens blomster, et nytestamentligt motiv Grundtvig bruger igen og igen (Se f.eks. DDS 674, DDS 99, DDS 236).

Fugle og blomster sørger ikke for tag over hovedet eller mad på bordet. De bekymrer sig ikke om dagen i morgen. Og alligevel: ikke engang en dronnings klædedragt kan måle sig med blomsternes flor.

Men både blomst og fugl må dog stå tilbage for "de små". Dem, om hvem Jesus et sted siger:

"Se til, at I ikke ringeagter en af disse små. For jeg siger jer: Deres engle i himlene ser altid min himmelske faders ansigt" (Mattæusevangeliet 18, 10).

Dermed kommer også det billede på kærlighed til de mindste – at hvert menneskebarn er repræsenteret ved en engel, der står over for Gud med ind i salmen.

Igen gælder det her, at "de små" ikke kun er børnene, men ethvert menneske, som i forhold til Gud er et barn.

Vers 7-8

Med konstateringen af menneskets barneforhold til Gud og Guds omsorg for de mindste kan salmen slutte med en opfordring til at stole på Gud Fader og "hvile fred". Udtrykket "hvile i fred" er i dagligsproget et udtryk for at dø, og det er da også i livtag med døden, at salmen slutter: Engang skal du dø ("når hans sol for dig går ned"). Men også i døden er mennesket Guds barn, nemlig arving til hans herlighed.

Opgaver

Tal om, udtrykket "Lille Guds barn". Skal det forstås bogstaveligt? Billedligt?

Tal om, hvordan det kan være, at mennesket i Bibelen og i salmerne ofte beskrives som Guds barn.

Fuglene finder mad, og blomsterne vokser. Hvem mener salmedigteren, det er, der sørger for dem?

*Tal med eleverne om ting, der bekymrer dem. Hvordan er det at bekymre sig?
Går bekymringerne altid i opfyldelse? Hjælper det at bekymre sig på forhånd?
Skal man lade være at bekymre sig? Hvorfor? Hvorfor ikke?*

Inddrag evt. dette lille vers af Benny Andersen:

*"I mange år tog jeg sorgerne på forskud. Det har jeg nu aldrig haft glæde af:"
(Fra digtet *Sorrig og glæde*)*

Du fødtes på jord DDS 69

Ordforklaringer

Vers 1

hvor vi end skal være – uanset, hvor vi måtte være eller komme hen i tilværelsen.

Vers 5

du løfter dit ansigt og lyser Guds fred – velsigner, jf. 4 Mosebog 6, 25-26.

Kilde:

Jørgen Kjærgaard, Salmehåndbog bd. II, Det Kgl. Vajsenhus' Forlag 2003

Fortolkning til "Du fødtes på jord" DDS 69

"Du fødtes på jord" blev skrevet af Lisbeth Smedegaard Andersen, mens hun var præst i Risskov Kirke ved Århus. Den udkom første gang i digtsamlingen "Du bor i vor dag". I en lettere bearbejdet udgave blev den optaget i Den Danske Salmebog i 2003.

Generelt om salmens indhold

Salmens struktur følger Jesu liv fra fødsel til død (vers 1-3). Herefter introducerer den elementerne: dåb, nadver, prædiken og bøn, og kæder det sammen med Jesu liv i den kristne gudstjeneste (vers 4-5). Salmen ender med en bøn om en ny begyndelse (vers 6).

Salmens indre forløb markeres ved at den sidste linie i hvert vers tages op, og føres videre i det næste vers.

I salmen berøres både Jesu fødsel (vers 1) og Jesu modtagelse af de små børn (V.4). Salmen lægger sig således i forlængelse af en tradition for at kæde det, at Jesus selv var barn sammen med hans modtagelse af børnene. Se også under fortolkning til "Nu titte til hinanden"

Vers 1

I vers 1 tager digteren fat på Jesu fødsel julenat: Jesus lå som alle andre børn, som et spædbarn hos sin mor. Der digtes endog lidt videre på Jesu barndomshistorie: Jesus var et barn, der legede, voksede, lo og græd. Ved at lægge vægt på beskrivelsen af, at Jesus var som andre børn, der legede og lo, understreger Lisbeth Smedegaard, at Jesus havde samme vilkår som andre. Han er derfor samtidig med alle børn til alle tider. Det betyder, at han ved, hvordan det er at være menneske, og derfor er mennesket ikke alene i sit liv: "hvor vi end skal være, der følger du med".

Vers 2

Vers 2 hentyder til det liv, Jesus levede på jorden. Han levede sådan, som Gud ønskede det, og det indebar, at der ikke var nogen mennesker, der blev udelukket fra fællesskabet med ham. Heller ikke de besværlige: tiggerne, luderne, tolderne og synderne. Alle mennesker var værdifulde for Jesus.

Gudsbarnet er her ikke kun en betegnelse for børn. Betegnelsen peger på dette, at Gud er alle menneskers far. Forholdet til Gud er et barneforhold og et kærlighedsforhold, hvor kærligheden aldrig kan fortjenes. Dette understreges i bønnen Fadervor, som der henvises til med udtrykket "det daglige brød".

Vers 3

Fællesskabet med Jesus og dermed Gud slutter ikke med Jesu død, det var englens ved Jesu grav et tegn på. Jesu død blev dermed en dåb til tro og håb. Det vil sige, at Jesu død, gjorde alting nyt, så mennesket kan leve i en helt ny sammenhæng, hvor troen på livet kan være stærkere end angsten for døden.

Vers 4 og 5

I dåben lægges barnet i armene på Jesus. Tanken om *dåben* som det sted, hvor børnene lægges i Jesu favn findes ikke i Det Nye Testamente, men i kirken har teksten fra Markusevangeliet 10, 13-16, hvor Jesus tager de små børn i sin favn, været brugt i forbindelse med barnedåb i mange hundrede år. Særligt den danske salmedigter Grundtvig, talte meget om dåben som det sted, hvor mennesket lægges i Guds favn. Det er den tradition Lisbeth Smedegaard lægger sig i forlængelse af, med beskrivelsen af barnet der ved dåben lægges i Jesu arme.

Vers 5 hentyder til nadveren. Nadveren er et af den kristne kirkes vigtigste udtryk for Guds omsorg. Derfor kan salmedigteren hævde, at nadveren er det sted, hvor det trætte menneske kan komme og få mod på livet her på jorden. Nadveren sætter også ord på menneskets bønner (Bønne fra jord).

Vers 6

Salmen slutter med en bøn om, at få mod til at leve i kærlighed indtil den dag alt bliver et. Det er den dag, Bibelen taler om som den sidste dag. Den dag, Gud bliver alt i alle (1. Korintherbrev 15,28). Jesus refereres her til som ordet. Ifølge Johannesevangeliet er Jesus nemlig identisk med det ord, som var i begyndelsen (Johannesevangeliet 1,1), altså Guds skabende ord (1. Mosebog 1).

Opgaver

Tal om, hvilken begivenhed vers 1 markerer: Ved hvilken højtid fejrer vi Jesu fødsel?

Salmen starter med et "Du". Hvem er dette du?

Tal om, udtrykket Guds barn. Skal det forstås bogstaveligt? Billedligt? Tal om, hvordan det kan være, at mennesket i Bibelen og i salmerne ofte beskrives som Guds barn.

Tal om, hvilken begivenhed vers 3 markerer? Ved hvilken højtid fejrer man, at stenen var væltet bort fra graven

Hvornår kan man synge salmen? Til påske, jul, barnedåb?

Lad det klinge sødt i sky, DDS 115

Ordforklaringer

Vers 1

Zions konge - Zion er et andet ord for byen Jerusalem

barnebly - tilbageholdende/ydmyg

Eja - glædesråb

til jordens held - fremgang, sundhed og lykke

af en mø - af en jomfru

Immanuel - her brugt i tredobbelt betydning som henholdsvis egennavn og dette navns betydning: 'Gud med os', samt som forkyndelsen af profetiens opfyldelse - Jf. Esajas Bog 7,14.

Vers 2

stammer på - taler ufuldkomment om.

Vers 3

Lad det spørges - lad det blive fortalt.

trindt - alle steder.

Kilde:

Jørgen Kjærgaard, Salmehåndbog bd. II, Det Kgl. Vajsenhus' Forlag 2003

Fortolkning til "Lad det klinge sødt i sky!" DDS 115

"Lad det klinge sødt i sky" er Grundtvigs frie bearbejdelse af en gammel latinsk børnejulesang, som findes i flere versioner fra det 14. århundrede. Den blev oprindeligt sunget som ledsagelse til børnenes krybbespil.

En af rødderne til traditionen med at opstille julekrybber er Frans af Assisis julefejring i Greccio i Italien i 1223. Der findes ældre tegninger og malerier, der viser, at denne begivenhed alligevel ikke var første gang, man så en julekrybbe. Men Frans' krybbespil i Greccio gjorde et særligt indtryk blandt andet ved brugen af levende dyr. Derefter fulgte en tilsyneladende kontinuerlig videreudvikling og -udbredelse af julekrybben. Men denne blev afbrudt ved reformationen for protestanternes vedkommende. Julekrybben blev herefter et rent katolsk fænomen og blev ikke fuldt accepteret eller velkendt i ikke-katolske lande før hen i 1900-tallet.

Den første danske oversættelse foreligger fra 1528. I 1837 blev den gendigtet af Grundtvig. Optaget i Den Danske Salmebog med Thomas Laubs melodi og tekstmæssige tilpasninger i 1918.

I gamle dage brugtes den som offergangssalme på juledag. Det vil sige, at den blev sunget som salme imedens menigheden skulle bidrage til præstens løn. Den oprindelige salme, som var på 9 vers, gav god tid til at få pengene op af pungen, så også mønterne kunne klinge sødt.

Salmen har også fungeret som vekselsang, på den måde at koret sang selve verset, hvorefter menigheden istemte omkvædet.

Generelt om salmens indhold

Salmen har kun tre vers, og det er kendetegnende for den, at dens omkvæd er længere end selve salmeteksten. Det gør salmen særlig velegnet til at synge med små børn, helt i overensstemmelse med salmens tidlige brug som ledsagelse til krybbespil.

Salmens tema er det lille Jesusbarns fødsel, en begivenhed der opfylder de gammeltestamentlige profeters løfter, en forunderlig og glædelig begivenhed som, særlig de små børn kan fatte

Vers 1

Salmen starter med, og er i det hele taget en opfordring til, at lovssynge, det vil sige: Synge af glæde over den nye konge, der er blevet født.

Om kongen siges det, at han er *Zions konge*. Zions konge er i Det Gamle Testamente betegnelsen for en fremtidig frelserskikkelse, Israels profeter ventede ville komme:

*"Bryd ud i jubel, Zions datter,
råb af fryd, Jerusalems datter!
Se, din konge kommer til dig,
retfærdig og sejrrig,
sagtmodig, ridende på et æsel,
på en æselhoppes føl." (Zakarias Bog 9,9).*

Evangelierne afspejler, at Jesu første tilhørere anså ham for at være denne ventede frelserskikkelse. Således hylde Jesus som Zions konge, da han Palmesøndag rider ind i Jerusalem på et æsel. I salmen her knyttes Zions-konge titlen til Jesusbarnet.

I Zakarias Bog beskrives Zions konge som en sagtmodig, dvs. en ydmyg konge, der rider på et æsel, det er netop, hvad udtrykket *bly* sigter til.

Vers 2

At den nye konge er kommet til jorden, er noget særlig vuggebørnene, selv med deres ufuldkomne tale, kan fatte. De har en særlig forståelse for julens hændelser, som overgår selve englens. Når Grundtvig pointerer, at det er de

små, der synger, har han måske tænkt på beretningen fra Det Nye Testamente, hvor børnene hylder Jesus i Jerusalem:

"Men da ypperstepræsterne og de skriftkloge så de undere, han gjorde, og da de så børnene på tempelpladsen, som råbte: »Hosianna, Davids søn!« blev de vrede, og de spurgte ham: »Hører du ikke, hvad de siger?« Men Jesus svarede dem: »Jo, har I aldrig læst: »Af børns og spædes mund har du beredt dig lovsang?«"(Mattæusevangeliet 21, 15-16)

Temaet om børnenes særlige forståelse for kristendommen går igen i mange af Grundtvigs salmer. Se bl.a. DDS 99 og DDS 104.

Vers 3

Vers tre er egentlig bare en opsummering af, hvad der allerede er blevet sagt i de foregående vers: Nu opfordres der til, at denne glade nyhed spredes over hele jorden.

Omkvædet

Omkvædet gentager salmens udsagn om den nye konge, der er født til jorden, men hentyder også til Lukasevangeliets fortælling om englen Gabriel, der fortæller den unge Maria, at hun skal føde Guds søn.

I omkvædet forklares også betydningen af Jesus-barnets fødsel: At Jesus er kommet til jorden betyder, at mennesket ikke længere skal dø. Ofte kæder man Jesu overvindelse af døden sammen med hans død på korset, men i salmen her, er håbet om dødens overvindelse knyttet til Jesus-barnets fødsel.

Immanuel betyder på hebraisk: Gud er med os, og det er netop, hvad julen betyder: at Gud er kommet helt tæt på mennesket i Jesusbarnets skikkelse (Se også under ordforklaringer).

Opgaver til salmen

Læs højt eller genfortæl Lukasevangeliet 1- 2 (bilag 2). Hvilke elementer går igen i salmen?

Diskuter, hvordan det kan være, at børnene kan forstå, at Jesus er født til jorden. Giver det mening at tale om, at små børn kan forstå, hvad der skete julenat, sådan som Grundtvig siger i salmen? Hvorfor? Hvorfor ikke? Inddrag eventuelt Johannes Møllehaves fortælling om de små børn og Jesus (Bilag 1).

Syng salmen som vekselsalme: Del klassen op i to hold: Det ene hold synger versene, det andet hold synger omkvædet.

Vor Herre ta'r de små i favn DDS 449

Ordforklaringer

Vers 1

Tindre – skinne

Vers 3

Omarmer – omfavner

Vers 4

Legemligt – fysisk/konkret

Vers 6

Tagе vare på – passe på

Fortolkning til "Vor Herre ta´r de små i favn" DDS 449

Salmen blev skrevet af Jørgen Gustava Brandt i 1985 til en privat dåbsfest. Den blev optaget i Den danske salmebog i 2002.

Generelt om salmen

Salmen er en udpræget dåbssalme. Dens fokus på Jesus og børnene som begrundelse for at døbe de små børn, korresponderer med kirkens dåbsritual, hvor Markusevangeliet 10,13-16 netop indgår og begrunder barnedåben.

Vers 1

Salmens første vers er en parafrase over dels Markusevangeliet 10,13-16 og dels Markusevangeliet 9,37. Her tager Jesus til disciplenes store protest imod nogle små børn, lover dem gudsriget og beder i øvrigt de voksne om at gå børnenes vej. I Markusevangeliet 9,37 sidestiller Jesus barnet med sig selv. Barnet bliver således til et symbol på Jesus og dermed på Gud.

Dette kæder salmedigteren nu sammen med barnedåbens relevans: Fordi Jesus har taget imod børnene, og fordi man ved at modtage de små børn, modtager Jesus selv, skal man bære dem ind i kirken og lade dem døbe.

Vers 2-3

Vers 2 og 3 sammenfatter dåbens betydning og er direkte tale til dåbsbarnet. Den direkte tale refererer de ord, der lyder i dåbsritualet: At barnet nu er *genfødt* ved ord og vand.

I det Nye Testamente taler Paulus om, at dåben betyder, at man dør fra det "gamle liv", for at man kan begynde på et helt nyt liv. Derfor kan man tale om dåben som genfødsel. I dåben genfødes mennesket til en sammenhæng, hvor troen på livet kan være stærkere end angsten for døden.

Det blev meget tydeligt fortalt før i tiden. Den gang dykkede man barnet helt ned under vandet i en stor dyb døbefond. Man dykkede barnet ned og trak det op tre gange. Når barnet kom ned under vandet, så det ud som om det druknede. Herefter blev det taget op af vandet, til livet igen.

Tanken om dåben som det sted, hvor børnene lægges i Jesu favn (vers 3) findes ikke i Det Nye Testamente, men i Kirken har teksten fra Markusevangeliet 10, 13-16, hvor Jesus tager børnene i favn været brugt i forbindelse med barnedåb i mange hundrede år. Det var særligt salmedigteren Grundtvig, der talte om dåben som det sted, hvor mennesket lægges i Guds favn. Det er den tradition Jørgen Gustava Brandt lægger sig i forlængelse af med beskrivelsen af barnet, der ved dåben lægges i Jesu arme.

Vers 4-6

Vers 4 er en konstatering af, at mennesket ikke er sin egen skaber og ikke magter at opretholde livet selv. Det er Guds ord, der holder mennesket oppe. Guds ord er til stede i og med nadveren. At ordet er *legemligt* tilstede vil sige, at det er fysisk tilstede, nemlig som brødet og vinen, som i kristendommen er Jesu legeme og blod.

Nadveren er derfor også det sted, hvor det voksne menneske kan blive mindet om pagtens ord (vers 5), som jo er Guds løfte til mennesket i dåben, løftet om at mennesket ikke skal bære sig selv, men at det bæres af Gud, som Guds barn.

Det sidste vers er en tiltale til dåbsbarnets forældre, faddere, ja til alle de mennesker, der overværer barnets dåb, om at de nu må passe på barnet, ligesom Gud i dåben har lovet også at gøre det.

Opgaver

Tal om, hvorfor man i kirken døber børn. Inddrag evt. historien om Jesus og de små børn (bilag 1)

Gå over i den lokale kirke og se døbefonden. Snak med præsten om, hvad der sker ved dåben.

Nu tittle til hinanden de favre blomster små DDS 750

Ordforklaringer

Vers 1

favre – dejlige.

Vers 2

føder – giver føde.

Vers 3

foruden gænge – uden de bueformede træstykker, der gør, at en vugge kan vugge.

Vers 4

barmen – brystet, eller i favnen.

Vers 5

evindeligt være du lovpriset – du skal have tak, ære og lovsang i al evighed.

Kilde:

Jørgen Kjærgaard, Salmehåndbog bd. II, Det Kgl. Vajsenhus' Forlag 2003

Fortolkning til "Nu titte til hinanden de favre blomster små" DDS 750

"Nu titte til hinanden" stammer fra en samling "*Morgensange for børn*", som Ingemann skrev i 1837. Ingemann skrev en sang til hver dag i ugen. Af de øvrige salmer kan nævnes f.eks.: "*Lysets engel går med glans*", "*I østen stiger solen op*" og "*Nu ringer alle klokker mod sky*". Salmerne blev hurtigt populære, og også i dag hører de til nogle af de mest kendte og elskede salmer.

Generelt om salmen

"Nu titte til hinanden" er lørdagens sang i Ingemanns lille samling af morgensange. Ifølge traditionen er lørdag den dag, hvor Jesus lå død i graven, og selvom salmen for et umiddelbart blik synes som en lys morgensalme, er den faktisk fuld af associationer til døden.

I vers 2 "græder øjet". Både sneglen og ormen kan symbolisere død og forgængelighed. I vers 4 bæres (det døde) barn op til Gud på armen. Endelig er der i salmens sidste vers, henvisningen til livet efter døden - paradiset – hvor mennesket skal se Gud.

Men salmen er også en morgensang for børn. Den fortæller i et enkelt, letforståeligt sprog om Guds omsorg, om blomster, muntre fugle, snegle, orme

– alle de ting små børn glæder sig ved. For Ingemann er Gud ikke noget, der kræver en særligt voksen eller intellektuel tilgang til tilværelsen. Gud er tæt på den mindste orm, Gud er den, der ånder på øjet, når det græder.

Vers 1-2

Det første vers beskriver morgenen med syngende fugle, vandrende snegle og menneskebørnene der vågner. Det er ikke tilfældigt, at lige netop sneglen er nævnt. I sine barndomserindringer skriver Ingemann om sneglen:

“Af alle dyr var der måske ingen han betragtede med større forundring end den lille snegl, som Vorherre havde lært at bygge så kunstigt et hus, og som med hele sit hus på ryggen kunne krybe op ad den stejle træstamme” (B.S. Ingemann, Levnetsbog)

Det næste vers lægger sig op ad det såkaldte ubekymrethedens evangelium (Se under fortolkning til “Lille Guds barn, hvad skader dig”). Den kære Gud har omsorg for selv de mest simple skabninger og sørger også for fuglene og markens blomster. Men det er menneskebørnene, der står Gud nærmest.

Stemningen i salmen er stadig lys morgen, men det grædende øje varsler, at der bagved den lyse morgen også er en virkelighed, hvor mørke, sorg og død hersker.

Vers 3-6

Salmen kæder nu Jesu løfte om, at Gudsriget tilhører børnene, sammen med forestillingen om, at Guds søn, Jesus, selv var et barn, endda et fattigt barn, der ikke engang havde en rigtig vugge, men måtte ligge i en krybbe, der stod på den bare jord.

Ligesom Jesus tog de små børn i favn i dåben, forstiller Ingemann sig, at Jesus også, hvis barnet dør, vil bære det op til Paradisets Have hos Gud. Med forestillingen om det døde barn, der bæres op til Gud, er den virkelighed af sorg og død, der blev antydnet i de første vers, nu kommet til udfoldelse.

Motivet om det døde barn der bæres op til Gud har sit sidestykke i H.C. Andersens: “Historien om en moder” og “Engelen”

Et eller flere af disse vers synges ofte ved barnedåb, men også ved barnebegravelser.

Det sidste vers svarer til det første – det er morgen og alle slår deres øjne op, men her er den morgen der tales om morgenen i Paradis. Så ja – nok er sangen en morgensang, men den har dødens nat og morgenen i Paradis som baggrund.

Opgaver

Salmens første vers beskriver en morgen, hvor hele verden vågner. Tal om, hvad der sker, når mennesker og dyr vågner om morgenen. Lad eleverne tegne nogle af alle de ting, der myldrer frem i salmen.

Tal om, hvad det betyder, at Gud ånder på øjet, når det græder? Hvordan ser det ud? Hvordan føles det? Tal om, hvem der trøster, når man er ked af det.

Salmen bliver tit sunget i kirken, når der er barnedåb. Diskuter, hvorfor salmen kan synges til barnedåb. Inddrag evt. fortællingen om Jesus og de små børn (bilag 1).

Kan salmen synges ved andre lejligheder? Morgen? Begravelse? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Rytmeleg

Fagter

Stil op på to rækker med ansigterne mod hinanden og med et par skridts afstand. Syng vers 1 med fagter evt. med hjælp fra CD'en:

Nu titte til hinanden de favre blomster små

x

x

x

Hold håndfladerne samlet foran øjnene og flyt dem fra side til side, så man titter (markeret med x) frem bag dem fire gange.

de muntre fugle

Kryds håndleddene over hinanden og bevæg hænderne op og ned, så de bliver til fuglevinger, der flyver. Flyv først den ene vej og så den anden vej.

kalde på hverandre;

Sæt hænderne op til munden, som om man kalder.

nu alle jordens børn

Tegn den runde jord i luften i en glidende bevægelse med begge arme ud til hver side.

deres øjne opslå

Lav store øjne med hænderne således: Hold hænderne foran øjnene som en kikkert med store huller.

nu sneglen med hus på ryg vil vandre.

Børnene lægger sig på knæ, og den ene hånd (sneglehuset) knyttes oven på den anden hånd, som kravler hen ad gulvet.

Salmedigterne

Nicolai Frederik Severin Grundtvig (1783-1872)

Nicolai Frederik Severin Grundtvig er kendt som en Danmarks store landsfædre og salmedigtere. Han er den, der har bidraget med allerflest salmer til Den Danske Salmebog, og derudover har han også oversat eller bearbejdet en række ældre salmer. Således er næsten en tredjedel af salmerne i salmebogen enten digtet eller gendigtet af Grundtvig.

Også på mange andre områder har Grundtvig gjort sig bemærket. Han satte et afgørende præg på det danske undervisningssystem med sine tanker om folkeoplysning, der blandt andet førte til oprettelsen af folkehøjskolerne. Han fik afgørende betydning for udviklingen af folkekirken og dens rummelighed med ordninger som valgmenigheder og sognebåndsløsning, og han var med i den forsamling, der skrev Danmarks Grundlov, hvor han især arbejdede for religionsfriheden.

Grundtvig blev født den 8. september 1783 i Udby præstegård ved Vordingborg. Han blev født ind i en gammel præsteslægt, og både Grundtvig og hans storebror Otto valgte da også at følge i forfædrenes fodspor og blive præster. Resten af søskendeflokken på fem døde, mens de var unge.

I 1805-08 var Grundtvig huslærer på Egeløkke på Langeland, men han forelskede sig her i husets frue, Constance Steensen de Leth og oplevede i den forbindelse en stor personlig krise. Krisen medførte en poetisk vækkelse hos Grundtvig, og han kastede sig i den periode over den nordiske mytologi.

Efter et større sammenbrud i 1810, vendte Grundtvig tilbage til barndommens præstegård i 1811 for at blive kapellan for sin far.

Faderen døde allerede efter to år, i 1813, og Grundtvig søgte nu om at overtage hans embede i Udby. Han fik dog ikke stillingen. I stedet vendte han tilbage til København og slog sig ned som digter og forfatter. Dette blev en særdeles produktiv periode i Grundtvigs forfatterskab, hvor han skrev om historie, samfundsforhold og mytologi. At skrive salmer kom han først for alvor i gang med nogle år senere.

I 1821 fik Grundtvig igen embede som præst – denne gang i Præstø. Allerede året efter fik han et nyt præsteembede ved Vor Frelzers Kirke i København.

Det var i løbet af sin tid som præst i Vor Frelzers Kirke, at Grundtvig udviklede sin helt særlige idé om, at trosbekendelsen var overleveret direkte fra Jesu egen mund til disciplene og videre op til nutiden. Selvom den historiske rigtighed af denne idé er yderst tvivlsom, fik den ikke desto mindre fik den stor betydning for Grundtvig fremover.

I 1839 fik Grundtvig et nyt præsteembede ved kirken på Vartov hospital. Her var han til sin død den 2. september 1872 – under en uge før sin 89-års fødselsdag. Så sent som dagen før havde han som sædvanlig holdt gudstjeneste i Vartov.

Grundtvigs kiste blev fulgt af et tusindtalligt begravelsesfølge. Som en tilfældigt forbipasserende bemærkede: "Han må have været en meget afholdt mand."

Grundtvigs salmer er først og fremmest gudstjenestesalmer. Ofte handler de om, at Gud selv er til stede hos menigheden, når den holder gudstjeneste: i dåb, nadver og ordet, der prædikeres.

Det er fællesskabssalmer og derfor "vi-salmer" og ikke "jeg-salmer". Grundtvig ville digte lovsange og jubelsange. Derfor tales der i hans salmer ikke blot om Jesu lidelse og død, men nok så meget om den opstandne Kristus som livets Herre, ligesom det enkelte menneskes anfægtelser eller fromme livsfornægtelse må vige for glæden over frelsen og jordelivet.

Mange af Grundtvigs salmer kredser om dette, at barnet eller det barnlige har en særlig forståelse for at forstå eller høre evangeliet, ligesom forholdet til Gud ofte betegnes som et barneforhold

Billedsproget i salmerne blev i Grundtvigs samtid af nogle kritiseret som "smagløst", hvilket kan virke ganske tankevækkende i dag, hvor vi netop definerer Grundtvigs salmer som litterær god smag, der er kendetegnet ved deres saft og kraft.

B.S. Ingemann (1789-1862)

Bernhard Severin Ingemann voksede op som det 8. og yngste barn i Torkildstrup på Falster, hvor hans far var præst. Som ti-årig mistede han sin far, som tyveårig sin mor og i de følgende år alle sine brødre.

Som ung forelskede Ingemann sig i Lucie Marie, en ung pige, der boede i genbohuset til hans kollegium i København. De blev forlovet i 1812, men havde først råd til at gifte sig 10 år senere, da Ingemann blev udnævnt til lektor i dansk ved Sorø Akademi. Lucie og Ingemann fik til deres store sorg aldrig børn.

Ingemann er repræsenteret med 40 salmer i Den Danske Salmebog. Hans morgen - og aftensalmer, heriblandt "Lysets engel går med glans", "I østen stiger solen op" og "Fred hviler over land og by", er skrevet i 1837-38 og udtrykker en enkel, inderlig og tillidsfuld tro til Guds faderlige omsorg for hele skabningen.

For eksempel i verset: "Den kære Gud og skaber den mindste orm er nær:/ han føder fugl og markens lilje klæder;/ dog menneskenes børn har han allermost kær:/ Gud ånder på øjet, når det græder" fra "Nu titte til hinanden". Her har Gud øje for mindste orm, fuglen og liljen, ligesom han ser det enkelte menneskes sorg.

Ingemanns salmer er ikke højstemte kirkehymner, men små, enkle sange med beskrivelser af lys, mørke og små detaljer i naturen, som skaber billeder for den syngende. Morgen- og aftensangene er blevet kaldt 'biedermeier i religiøst regi', fordi kritikere mener, at Ingemann for ensidigt fokuserer på idyllen og fortrænger det konfliktfyldte.

Ikke desto mindre tog folket salmerne til sig i overvældende grad: Da Ingemann døde 24. februar 1862 var der oprigtig landesorg, og hans salmer er i dag stadig nogle af de mest brugte og populære i salmebogen.

De fleste danskere kender Ingemann som salmedigter, men hans forfatterskab favner mange andre litterære genrer, heriblandt digte, salmer, dramaer, romaner, eventyr, noveller og historiske romaner.

Jørgen Gustava Brandt (1929 - 2006)

Salmerne er kun en side af Jørgen Gustava Brandts forfatterskab, som strækker sig over mere end 50 år og omfatter både digtsamlinger, essays, noveller og romaner. Derudover var han i mere end 30 år tilknyttet DR, blandt andet som leder af TV-Teatrets Dramaturgiske Afdeling i statsradiofonien. I 1986 udgav Jørgen Gustava Brandt salmesamlingen *Giv dagen dit lys*. Siden da har han skrevet enkelte lejlighedssalmer.

Jørgen Gustava Brandts salmer er kendetegnet ved at være traditionen tro, uden at bruge gamle udtryksmåder. Han forsøger således at give sine salmer et moderne sprogligt udtryk med billeder fra nutidens virkelighed

Jørgen Gustava Brandt er repræsenteret med 3 salmer i Den danske salmebog.

Lisbeth Smedegaard Andersen (1934 -)

Blev cand. theol. fra Århus Universitet i 1979 og tog i 1988 bifagseksamen i kunsthistorie samme sted. Indtil udgangen af 1996 var hun sognepræst. Sit seneste embede havde hun i Holmens Kirke i København.

Lisbeth Smedegaard Andersen er udover at være salmedigter forfatter til flere bøger om kunst og kristendom, senest er hun aktuell med bogen *Guds moder og himlens veninde*, der handler om Mariabilledets betydning for kunst, kvindesyn m.m.

Lisbeth Smedegaard Andersens salmer er karakteriseret ved hyppig brug af naturerfaringer som billeder på det menneskelige sind. Disse erfaringer forbindes med temaer og fortællinger fra Bibelen. På den måde søger Lisbeth Smedegaards salmer, at skabe en sammenhæng mellem menneskets erfaringer og den kristne tro.

Lisbeth Smedegaard er repræsenteret med syv salmer i Den danske salmebog.

Opgaver til salmer

Salmeopgaver som kan bruges på alle salmer

1. Hvad er salmens titel? (salmens titel er ofte det samme som 1. linie i første vers)
2. Hvem har skrevet salmen?
3. Er det en original salme eller er salmen oversat fra et andet sprog?
4. Hvem har skrevet melodien?
5. Hvornår er melodien skrevet?
6. Hvad handler salmen om?
7. Skriv stikord: hvad kommer du til at tænke på, når du læser og synger salmen?
10. Fortæller salmens titel den vigtigste del af dens indhold?
11. Find det vigtigste sted i salmen. Forklar, hvorfor det er vigtigt.

Om arbejde med enkelte vers:

Hver elev får en kuvert med et vers fra salmen. Verset er klippet i stykker i verselinier. Eleverne skal nu forsøge at sætte verset rigtigt sammen og herefter undersøge, hvad de svære ord betyder. Det kan ske ved hjælp af opslagsbøger eller Internettet.

Opgaver til salmer

Opgaveark til "Lille Guds barn hvad skader dig?"

Hvad betyder:

Guds ske lov: _____

Føden: _____

Gry og
kvæld: _____

Hunger: _____

Goldt: _____

Hvil i fred: _____

Opgaver til salmer

Opgaveark til "Du fødtes på jord"

1. Sæt streg mellem ord der rimer

jord	død
brød	mor
dåb	magt
bragt	håb

2. Find selv flere ord i salmen, som rimer

Opgaver til salmer

Opgaveark til "Lad det klinge sødt i sky".

Salmen synges i fællesskab eller læses op af læreren. Eleverne kan evt. arbejde med spørgsmålene i grupper.

- 1. Se på billedet.*
- 2. Hvem er personerne på billedet?*
- 3. Hvad sker der?*
- 4. Nævnes nogle af personerne i salmen? Hvilke?*
- 5. Hvordan passer billedet til salmen?*
- 6. Passer billedet til nogle af de andre salmer? Hvilke?*

Kalkmaleriet findes i Skibby Kirke: Det stammer fra år 1350 ca.

Opgaver til salmer

Kopiark til "Vor Herre ta´r de små i favn"

Billedsamtale. Fremgangsmåde: Se forrige.

1. Se på billedet.
2. Hvem er personerne på billedet?
3. Hvad sker der?
4. Hvordan passer billedet til salmen?
5. Passer billedet til nogle af de andre salmer? Hvilke?

Opgaver til salmer

Kopiark til "Nu titte til hinanden"

Hvad rimer på...?

Skriv gerne flere ord

A.

Øje	
Små	
Kær	
Eng	
Hus	
Føde	
Favn	
Stor	

B.

Lav et lille digt, hvor rimene indgår.

Kirkebesøg

(Til præsterne – lærerne til orientering)

Når besøget i den lokale kirke planlægges, kan præsten evt. tage nedennævnte til overvejelse i planlægningen.

Inden børnene kommer til kirken, har de gennemgået de 5 salmer og øvet sig i at synge dem sammen med cd'en.

Ved kirkebesøget skal de nu øve de 5 salmer, som de har øvet i klassen til cd'en, sammen med orgelet. I den forbindelse kan organisten vise og fortælle om orgelet som instrument. Lad eleverne høre de forskellige instrumenter, som orgelet kan efterligne og prøv evt. at lade dem gætte forskellige melodier, f.eks. Bryllupsmarchen eller en af de salmer, som de har øvet.

Inden hver salme kan præsten kort fortælle om salmens indhold, om salmedigteren, om salmens brug eller andet, der måtte være relevant.

Præsten kan introducere børnene til salmebogen og f.eks. give dem til opgave at finde de salmer, de har arbejdet med.

Præsten kan fortælle historierne om Jesus og børnene.

Præsten kan kæde fortællingen om Jesus, der modtager de små børn sammen med barnedåbens relevans.

Præsten kan inddrage andre relevante (bibel)historier. F.eks. Abraham og Isak-historien (Børnebibelen s. 36-39), historien om udvælgelsen af David (Børnebibelen s.121-123), "De små brødre" i Gunda Jørgensen: *Askelysningen. Bibelske prædikener og legender*, "Julen begynder med et barn" i Gunda Jørgensen: *Kristtjørn. Historier fra Paradis til Bethlehem*.

Litteratur og links

Bibelen, Det danske Bibelselskab, 1992

Birch, P. og Sømod, L.: *Salmemarathon*, Det kgl. Vajsenhus' forlag 2008

Børnebibelen. Genfortalt af Johannes Møllehave. Det Danske Bibelselskab 1996

Dahn, H.: *Salmehåndbog*, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1968

Den Danske Salmebog, Det Kgl. Vajsenhus' Forlag 2003

Kjærgaard, J.: *Salmehåndbogen*, Det kgl. Vajsenhus' Forlag, 2003

Nissen, J.: *Barn og barnlighed* i "Førskolebørn og religion. Rapport fra konference i Løgumkloster", FPI, 1999

Malling, A.: *Dansk Salmehistorie*, I-XIII, J.H. Schultz forlag, 1962-78

Svendsen, Erik Norman: *Syng for livet*, Kristeligt Dagblads forlag, 2008

Thodberg, C.: *Barnets tro*. Artikel bragt i "Hen over torvene. Kirkeblad for Domsognet og Vor frue sogn, Århus" juni – juli – august 2008.

Bladet med artiklen kan downloades på <http://www.aarhus-domkirke.dk/Kirkeblad-13.aspx>

Thodberg, C.: (red) *For sammenhængens skyld. Ord og motiver i Grundtvigs salmer*, Århus 1977

Weber, H. -R.: *Jesus and the children. Biblical resources for study and Preaching*, Geneve 1979

Undervisningsmaterialer

Børn i Bibelen, Folkekirkens Skoletjeneste i Randers og Hadsten, FUSR 2006

Et møde med den danske salme. Påske og forår, Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti 2007

Et møde med den danske salme "I kor med alle engle", Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti, 2008

Blanner J. og Tougaard, H.M.: *Salmer i spil. Salmer i undervisningen 0. -3. klasse*, Det Kgl. Vajsenhus' Forlag, 2008

Demant, L.: og Nielsen, J.H.: *Som en helle midt i larmen. Salmer i undervisningen 4. – 6. klasse*, Det Kgl. Vajsenhus' Forlag, 2008

Madsen H.K. og Rydahl, J.: *Hvad rimer på smerte? Salmer i undervisningen 7. -10. klasse*, Det Kgl. Vajsenhus' Forlag, 2008

Rock, L. : *På Jesu tid*, Unitas Forlag

Rock. L.: *Dagligt liv på Jesu tid*, Dansk Luthersk Forlag, 2000

16 kerne salmer. Udvalgt og kommenteret af fem fra grundtvigskforum. Kan downloades på www.grundtvig.dk

Links:

Bibelen på internettet:

www.bibelselskabet.dk/danbib/web/bibelen.htm

Salmebogen on-line:

www.dendanskesalmebogonline.dk/

www.emu.dk

www.folkekirken.dk

www.undervisning.folkekirken.dk

www.religion.dk

www.kristendom.dk

Bilag 1

Jesus og de små børn

(Uddrag fra "Børnebibelen. Genfortalt af Johannes Møllehave)

Når Jesus fortalte for hele folket ude i bjergene, skete det, at mødre kom med deres små børn, for at Jesus skulle røre ved dem, eller at børn selv trængte sig frem i forreste række, for at høre hvad han sagde. Hvad Jesus fortalte, var nemlig ikke sværere, end at et barn kunne forstå det – men mærkeligt nok kunne de voksne tit ikke få det ind i deres hoveder. Man kan ikke få himlen ind hovedet, men man kan sommetider ligesom stikke hovedet ind i himlen.

En dag fortalte Jesus om, at de voksne skulle lære af liljen på marken og af himlens fugle. Hvad kan da markens liljer og himlens fugle? Jo, de kan være til, hvor de er, og ganske som de er. Voksne siger tit: "Hvorfor er jeg ikke blevet en anden?" Eller: "Hvorfor har naboen flere penge end mig?"

Men markens liljer er ikke misundelige over, at der er roser og træer. Markens liljer blomstrer i dag og visner i morgen, men de tænker ikke på, at det hele måske er forbi i morgen – de lever bare med deres kraft i dag. På samme måde tænker himlens fugle ikke på, at de ikke er blevet skabt som ørne. De er til, sådan som de er blevet skabt og de synger af glæde over at være til, som dem de er, og de tænker ikke på i morgen.

Selvom børn sagtens kunne forstå, hvad Jesus fortalte, prøvede disciplene at jage dem væk, ligesom de jog de mødre væk, der kom med deres børn på armen for at Jesus skulle røre ved dem og velsigne dem. Børn kunne jo larme op eller forstyrre, så de voksne ikke hørte hvad Jesus sagde. Men så blev Jesus vred. Det er ellers sjældent, vi hører om, at han blev vred, men nu blev han virkelig meget vred og sagde: "Lad de små børn komme til mig, det må I sandelig ikke forhindre dem i!" Og han tog dem i sin favn og lagde sine hænder på dem og velsignede dem, og han sagde til de disciple, som ville holde børnene på afstand: "Hvis I ikke bliver som børn, kommer I slet ikke ind i Guds rige."

Nu kan man selvfølgelig spørge, hvad det er, som barnet har, som den voksne ikke har? Det spæde barn er helt hjælpeløst uden sine forældre. Hvis ingen tager sig af det spæde barn, så kan det ikke leve. Nogen må give barnet mad og drikke og skifte det – og nogen må elske barnet så meget, at de slet ikke kan lade være med at give barnet, hvad det har brug for. På samme måde som barnet er helt afhængigt af sin far og mor, er alle voksne helt afhængige af Gud. Jesus kaldte jo Gud for sin og vores far: Gud er en mild far, som elsker de børn, han har, og derfor heller ikke glemmer dem, men tager sig af dem i kærlighed. (Børnebibelen s. 206-208)

Bilag 2

Lukasevangeliet 1-2 i uddrag

(Den autoriserede oversættelse)

Bebudelsen af Jesu fødsel

Da Elisabeth var i sjette måned, blev englen Gabriel sendt fra Gud til en by i Galilæa, der hedder Nazaret, til en jomfru, der var forlovet med en mand, som hed Josef og var af Davids hus. Jomfruens navn var Maria. Og englen kom ind til hende og hilste hende med ordene: »Herren er med dig, du benådede!« Hun blev forfærdet over de ord og spurgte sig selv, hvad denne hilsen skulle betyde. Da sagde englen til hende: »Frygt ikke, Maria! For du har fundet nåde for Gud. Se, du skal blive med barn og føde en søn, og du skal give ham navnet Jesus. Han skal blive stor og kaldes den Højestes søn, og Gud Herren skal give ham hans fader Davids trone; han skal være konge over Jakobs hus til evig tid, og der skal ikke være ende på hans rige.« Maria sagde til englen:

»Hvordan skal det gå til? Jeg har jo aldrig været sammen med en mand.« Englen svarede hende: »Helligånden skal komme over dig, og den Højstes kraft skal overskygge dig. Derfor skal det barn, der bliver født, også kaldes helligt, Guds søn. Også din slægtning Elisabeth har undfanget en søn, nu i sin alderdom. Hun, om hvem man siger, at hun er ufrugtbar, er i sjette måned; thi intet er umuligt for Gud.« Da sagde Maria: »Se, jeg er Herrens tjenerinde. Lad det ske mig efter dit ord!« Så forlod englen hende.

Jesu fødsel

Og det skete i de dage, at der udgik en befaling fra kejser Augustus om at holde folketælling i hele verden. Det var den første folketælling, mens Kvirinius var statholder i Syrien. Og alle drog hen for at lade sig indskrive, hver til sin by. Også Josef drog op fra byen Nazaret i Galilæa til Judæa, til Davids by, som hedder Betlehem, fordi han var af Davids hus og slægt, for at lade sig indskrive sammen med Maria, sin forlovede, som ventede et barn. Og mens de var dér, kom tiden, da hun skulle føde; og hun fødte sin søn, den førstefødte, og svøbte ham og lagde ham i en krybbe, for der var ikke plads til dem i herberget.

I den samme egn var der hyrder, som lå ude på marken og holdt nattevagt over deres hjord. Da stod Herrens engel for dem, og Herrens herlighed strålede om dem, og de blev grebet af stor frygt. Men englen sagde til dem: »Frygt ikke! Se, jeg forkynder jer en stor glæde, som skal være for hele folket: I dag er der født jer en frelser i Davids by; han er Kristus, Herren. Og dette er tegnet, I får: I skal finde et barn, som er svøbt og ligger i en krybbe.« Og med ét var der sammen med englen en himmelsk hærske, som lovpriste Gud og sang:

Ære være Gud i det højeste og på jorden!
Fred til mennesker med Guds velbehag!

Og da englenerne havde forladt dem og var vendt tilbage til himlen, sagde hyrderne til hinanden: »Lad os gå ind til Betlehem og se det, som er sket, og som Herren har forkyndt os.« De skyndte sig derhen og fandt Maria og Josef sammen med barnet, som lå i krybben. Da de havde set det, fortalte de, hvad der var blevet sagt til dem om dette barn, og alle, der hørte det, undrede sig over, hvad hyrderne fortalte dem; men Maria gemte alle disse ord i sit hjerte og grundede over dem. Så vendte hyrderne tilbage og priste og lovede Gud for alt, hvad de havde hørt og set, sådan som det var blevet sagt til dem.

Da otte dage var gået, og han skulle omskæres, fik han navnet Jesus, som han var blevet kaldt af englen, før han blev undfanget i moders liv.

Kolofon

© Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti 2008

Forside: Emma Tranchant, Veksø Skole

Kopiark 1-4 er gengivet i en let bearbejdet udgave fra "Børn i Bibelen" FUSR – Folkekirkens Skoletjeneste i Randers og Hadsten

Side 49: Emil Nolde, Kristus und die Kinder, 1910

Udarbejdelse og tilrettelæggelse: Konsulent, cand.theol. Nana Hauge, Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti, Kirkestræde 8, 3670, Veksø Sj.

www.bornogengle.dk

